

י"ג כ"ז: וְנִסְפְּרוּ-לָךְ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְנִסְפְּרוּ לָךְ.

וְנִסְפְּרוּ-לָךְ - הפ"א בדגש, והשווא נע.

וְנִזְהָרְנָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים וְנִזְהָרְנָה.

י"ג כ"ט: וְהִיבּוֹסִי - היו"ד רפה, ובשווא נח"א.

וְעַל נֶד הִרְדָן - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להטעים וְעַל-נֶד הִרְדָן.

י"ג ל"ב: אֲשֶׁר תָּרוּ אֹתָהּ - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֲשֶׁר-תָּרוּ אֹתָהּ במקף"ב.

תָּרוּ - הטעם מלרע ברי"ש.

י"ד א': כְּלִי-הַעֲזָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כְּלִי הַעֲזָה. וכן הוא להלן.

י"ד ב': כְּלִי-הַעֲזָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים כְּלִי הַעֲזָה. וכן הוא להלן.

י"ד ג': וְלָמָּה - הטעם מלרע במ"ם, והמ"ם רפה"ב.

יָהִי - הה"א בשווא נח"א. ואין להבליעה ולקרוא יי, או לקרוא יִהִי בחזריק הה"א, אלא יש לבטאה כהוגן בשווא נח. וכן הוא בכל שווא נח באות ה"א. וכן הוא להלן בתיבות: יָהִי. וְיָהִי. וְיָהִי. לְהִיזֹת.

א' עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה שם מבואר שכאשר נשמט הדגש שאחר ה"א הידיעה, ואין מתג תחת הה"א, השווא שאחריה נח. וכאן בכל הספרים אין מתג בה"א, ומוכח שהיו"ד שאחריה בשווא נח.

י' ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ל'.

י' דרך תיבת למה להיות מוטעמת מלעיל, ובמ"ם דגושה, אך כאשר המילה שאחריה מתחילה באחת מהאותיות אה"ע, והיא מחוברת אליה בטעם, היא מוטעמת מלרע, והמ"ם רפה, ויש לכלל זה כמה יוצאים מן הכלל (דקדוקי הטעמים סעיף 56, רד"ק במכלול קצ"ג ע"א). ובפשטות אינו סימן בעלמא, אלא שאותיות אה"ע הבאות אחר תיבת למה, גורמות לתיבת למה להיות מוטעמת מלרע (וכן נראה מלשון רשב"ם שמות ה' כ"ב).

ויש שכתבו שיש חילוק במשמעות בין תיבת לְמָה המוטעמת מלעיל לתיבת לְמָה המוטעמת מלרע. רש"ר הירש (שמות ל"ב, י"א-י"ב) כתב השערה, שתיבת לְמָה המוטעמת מלרע משמעה לשם מה, דהיינו שמסתבר שיש סיבה לכך, אולם התכלית בלתי מובנת, ותיבת לְמָה המוטעמת מלעיל משמעה מדוע, דהיינו שהתכלית אמנם מובנת, והשאלה מדוע היא על עצם התכלית.

ובספר דקדוקי תורה (עמ' קי"ט) כתב שניתן לבאר שתיבת לְמָה המוטעמת מלעיל היא על דרך שאלה ותמיחה, ותיבת לְמָה המוטעמת מלרע היא על דרך קובלנה ואנחה.

ולדבריהם, מה שכתבו המדקדקים שכאשר באה אחת מאותיות אה"ע אחר תיבת למה התיבה מוטעמת מלרע, הוא סימן בעלמא, ואינו הטעם שגורם שתיבת למה תהיה מוטעמת מלרע.

ולפי דבריהם, הקורא לְמָה מלעיל במקום לְמָה מלרע, או להיפך, שינה משמעות.

י' והוא נהגה כמו מפיק ה"א שבסוף תיבה, כגון בתיבות: עֲמָה, אֹתָהּ, וכדומה.

וגם כאן באמצע תיבה הוא נקרא מפיק ה"א. ויש הטועים לחשוב שמפיק הוא דוקא הנקודה הבאה באות ה"א שבסוף תיבה, אך באמת מפיק פירושו מוציא, דהיינו שח"א נשמעת ונהגית בשווא נח, אף אם היא באה במצב תיבה, ודלא כמו במילה פְּדָחוֹר (במדבר א' י') וכדו', ששם הה"א אינה נהגית כלל.

והטעם לכך שנקודת המפיק באה רק בסוף תיבה, משום שבאמצע תיבה (כגון בתיבת יָהִי), ע"י שהאות מנוקדת בשווא יודעים שהיא נקראת, ולכן אין צורך בנקודת המפיק. ובסוף התיבה לא רצו לנקד בשווא, מפני שיש תיבות המנוקדות בסופן בפתח גבוהה ובמפיק יחד, כגון: גִּבְעָה, יָצִיעַ, ואם היו מנקדים בשווא ולא בנקודת המפיק, היה צורך לנקד בניקוד כפול, גם בפתח וגם בשווא, וממילא היות שלא ניתן לנקד אות אחת בשני ניקודים שונים, המירו את סימון המפיק שבסוף תיבה משווא לנקודה בתוך האות.

ויש לציין, שישנם כ"י בהם כאשר יש חשש לבליעת הה"א בשגגה באמצע תיבה, מוסיפים את נקודת המפיק אף באמצע תיבה, ואע"פ שהיא מנוקדת גם בשווא, וכגון בכ"י לניגוד שמנוקד: כְּהִשָּׁפָה (ויקרא כ"ו מ"ג), כְּהִשָּׁפָה (במדבר ל"ד כ"ח), יְהִדְקָנוּ (שם ל"ה כ'). וכן בכ"י ששון 507 מנוקד כְּהִשָּׁפָה. וכן כתב

קוב - מוטעם במרכא כפולה, וניגונו דומה לניגון התביר, אלא שנקשר ומתגלגל בנעימתו עם התיבה שאחריו, שהלא תביר הוא טעם מפסיק, ומרכא כפולה הוא טעם מחבר"ט.

י"ד ו': קָרְעוּ - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא קָרְאוּ באל"ף.

י"ד ט': אֶל-תִּירְאוּ - הרי"ש בשווא נע, והוא מלשון יראה. והקורא תִּירָאוּ בשווא נח משנה משמעות ללשון ראה.

אֶל-כְּלִי-בְנֵי יִשְׂרָאֵל - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל-כְּלִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

י"ד ט"ז: אֲשֶׁר-נִשְׁבַּע - יש להקפיד להשמיע את העי"ן"ט, שאם לא ישמיעה משנה משמעות, שישמע שקרא נִשְׁבַּע בה"א מלשון שבי, שהרי הה"א אינה נשמעת"א.

י"ד י"ז: וְעֹתָהּ - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא וְאֹתָהּ באל"ף.

י"ד כ"ב: כִּי כְלִי-הָאֲנָשִׁים - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי-כְלִי הָאֲנָשִׁים.

אֲשֶׁר-עָשִׂיתִי בְּמִצְרַיִם - הבי"ת רפה"א.

י"ד כ"ג: נִשְׁבַּעְתִּי - העי"ן בשווא נח, ואין להבליעה ולקרוא נִשְׁבַּעְתִּי, או לקרוא נִשְׁבַּעְתִּי בפתח העי"ן. וכן הוא להלן כ"ז: נִשְׁבַּעְתִּי. ולהלן כ"ט: וְנִמְעַלָּה. ולהלן ל"ד: וַיִּדְעָתֶם. ולהלן מ"ד: וַיַּעֲפֹלוּ.

י"ד כ"ד: עֲקֹב הָיְתָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים עֲקֹב-הָיְתָה במקף.

עֲמֹו - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא עֲמֹו באל"ף.

י"ד כ"ח: כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להחליף בין המרכא והתפחא ולהטעים כֵּן אֶעֱשֶׂה לָכֶם.

י"ד ל"ג: רָעִים - יש להקפיד על הגייה נכונה של העי"ן, שלא ישמע שקורא רָעִים באל"ף. וכן יש להזהר שלא ישמע שקורא רָעִים בקמץ.

י"ד ל"ד: אֲשֶׁר-תִּתְּנָם - הטעם מלרע בתי"ו השניה.

יוֹם לַשַּׁבָּת - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי, ולא להשמיט את המונח ולהטעים יוֹם-לַשַּׁבָּת במקף.

באור תורה שבספרים ספרדיים מנוקד כְּהִשָּׁפָה עם נקודת המפיק בה"א, והביא דבריו בקסת הסופר ח"ב.

ט' כן כתב רד"ק (מכלול פ' ע"א), ומנחת שי (שמות ה' ט"ו). ובתשלום מקנה אברם פירט מעט יותר, וכתב שנגינתה קרובה לנגינת התביר אך לא עם כ"כ חזק ורעדה ושבירה.

והרשב"ץ (מגן אבות נ"ה ע"ב) כתב שאינו יודע הבדל בין נגינת התביר לנגינת מרכא כפולה.

והמדקדק בן זאב בספרו תלמוד לשון עברי (סעיף ש"צ) כתב שניגון מרכא כפולה כשני תבירין. וצ"ע בזה.

ט' ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד: אלו צריך דקדוק וכו', ר' חנינא בשם ר' אחא אשר נשבע ה' ע"כ.

ופירשו רוב הראשונים (רד"ק במכלול ע"ב ע"ב, המנהיג הל' תפילה סי' ל"ח, טור או"ח סי' ס"א. וכו') בשו"ע שם סעיף ט"ז) דהיינו שצריך דקדוק להשמיע יפה את העי"ן, שלא תהיה נשמעת כה"א.

י' לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, אע"פ שעשו שלא כדין, לא שינו משמעות, כיון שהשמעות ניכרת ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י הגיית העי"ן, אם לא יקפידו על ההגייה הנכונה, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

י' ענין זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ג'.

י"ד ל"ו: וַיִּלְכְּדוּ - היו"ד בפתח, והלמ"ד בדגש, ופירושו שהרעיו אחרים. והקורא נִלְכְּדוּ בקמץ גדול ורפה", משנה משמעות, שפירושו שהתלוננו בעצמם², או שהוא לשון לינת לילה³.

אַתְּ-כְּלִי-הָעֵדָה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶת-כָּל הָעֵדָה.

י"ד ל"ח: חֵי - הטעם מלרע ביו"ד.

י"ד ל"ט: אֶל-כְּלִי-בְנֵי יִשְׂרָאֵל - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים אֶל-כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

י"ד מ': הִנְנוּ וְעַלֵינוּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר-אָמַר יְיָ כִּי חָטֵאנוּ - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת יי, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר²² שבתיבת אֶל הַמָּקוֹם, ומהרביע שבתיבת הִנְנוּ, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שה' אמר שחטאו, בעוד שפירושו שה' אמר שיעלו למקום.

י"ד מ"ג: שְׂכָתָם - הטעם מלרע בתי"ו.

ט"ו י"ד: אִוְ אֲשֶׁר-בְּתוֹכָם - במהפך פשטא, ולא בתיב פשטא²³.

אֲשֶׁר-בְּתוֹכָם - הכ"ף בשווא נע. ואע"פ שיש ספרים המנקדים בְּתוֹכָם בחטף פתח, אין להגותו כפתח, אלא כשווא נע פשוט²⁴.

ט"ו כ"א: לְדִרְתֵיכֶם - הכ"ף מוטעמת בסוף פסוק. והרי"ש מוטעמת במאיילא שהוא טעם מחבר²⁵, ואינו טפחא, אך ניגונו קרוב לניגון הטפחא²⁶.

²² לקוראים בהגיה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגיה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

²³ וכמו שכתב רש"י בשמות ט"ז ז': כי תלינו עלינו. שתדעו עלינו את הכל, את בניכם ונשיכם ובנותיכם ועבר רב. ועל כרחי אני זקוק לפרש תלינו בלשון תפעילו, מפני דגשותו וקרייתו, שאילו היה רפה, הייתי מפרשו בלשון תפעלו, כמו וילן העם על משה, או אם היה דגוש ואין בו יו"ד ונקרא תלוננו, הייתי מפרשו לשון תתלוננו, על משה, הוא משמע תלנו את אחרים, כמו במרגלים וילינו עליו את כל העדה.

²⁴ כבבראשית כ"ד נ"ד: נִיאָכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ וַיִּלְכְּדוּ.

²⁵ בניגון הטעמים המקובל יש נטיה להטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

²⁶ הטעם מהפך (שהוא טעם מחבר) דומה בצורתו לטעם יתיב (שהוא טעם מפסיק), ויש היכר ביניהם בכך שהיתיב מוטעם לפני הניקוד, והמהפך מוטעם אחר הניקוד. אך כאן שאין ניקוד למטה כלל, ולא ניכר שבא קודם הניקוד, יש חשש לטעות והחלפה ביניהם.

²⁷ כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

²⁸ במסורה נמסר על ט"ז מקומות במקרא שמופיע הטעם מאיילא, והוא תמיד בתיבה אחת עם אתנחתא או סוף פסוק (וכן במילים מוקפות שלגבי הטעמים נידונים בתיבה אחת), ובשונו מהטעם טפחא הוא טעם מחבר ולא טעם מפסיק, ואף מוכח שהוא טעם מחבר, ואינו הטעם טפחא המפסיק, מכמה טעמים. א. טעם זה גורם לדגש דחיק (כגון: וַתִּמְאָרְגְּהָ, רות א' י'), דבר שאינו אפשרי בטעם מפסיק. ב. אותיות בגדכפ"ת שבאים אחר טעם זה, רפים, כדון טעם מחבר (כגון: קָדְדָה-בָּא, יחזקאל ז' כ"ה). ג. בטעם מאיילא מצוי שהטעם נסוג אחור, כבטעם מחבר (כגון וַיִּצְאֵהָ, בראשית ח' י"ח). ד. מצוי שבא קדמא לפניו, דבר שאינו מצוי בטפחא (כגון: וַיִּזְוֹן לְכָל-אֲבָהָ, דניאל ד' ט'). ה. לא יתכן שתהיה הפסקה באמצע תיבה.

²⁹ מזה שהוא דומה בצורתו לטפחא, מוכח שניגונו דומה, אך ברור שאינו זהה לגמרי, שבעוד שטפחא הוא טעם מפסיק, מאיילא הוא טעם מחבר, ולכן הניגון הוא ללא סיום הנגינה המורה על ההפסקה. ויש ראה לזה שניגונו דומה, שבכל המקרא אין בא טעם תביר ללא שיש טעם טפחא אחריו, ויש מקום אחד במקרא אין טפחא אחר תביר, אך יש אחריו

ט"ו כ"ב: אֶת כְּלִי-הַמִּצֵּן - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים אֶת-כָּל הַמִּצֵּן.

ט"ו כ"ד: אָם מַעֲיֵי הָעֵדָה - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים אֶם-מַעֲיֵי הָעֵדָה במקף.

נְעֻשָׁתָה - השי"ן בשווא נח, ולא בשווא נע, למרות הקושי²⁷. ויש להזהר שלא להבליעה בתי"ו שישמע כאילו קרא נְעֻשָׁתָה. או לחלקה לשתי מילים ולקרוא נְעֻשׁ תָּה. ואם אינו יכול לקרוא בשווא נח בלי להבליע את השי"ן או לחלקה לשתי מילים, עדיף לקרוא בשווא נע.

כָּר-בְּוִיכָרָא אֶחָד לְעֵלָה לְרִיחַ נִיחֹחַ לֵי - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתיבת נִיחֹחַ, שהוא ניגון מפסיק יותר מהגרש שבתיבת לְעֵלָה, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שהריח נִיחֹחַ לה', בעוד שפירושו שהפר בן בקר לריח נִיחֹחַ, הוא לה'.

ט"ו כ"ה: עַל-שִׁנְגָּתָם - יש אומרים שהגימ"ל הראשונה בשווא נע, ויש אומרים שהיא בשווא נח²⁸.

ט"ו כ"ו: כִּי לְכִלְיָהֶם בְּשִׁנְגָּה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי-לְכָל הָעָם בְּשִׁנְגָּה.

ט"ו כ"ח: בְּחֻטָּא - הה"א לא נשמעת, ונקרא בְּחֻטָּא.

ט"ו ל"א: כִּי דְבִרְיִל - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים כִּי-דְבִרְיִל.

עֹנָה - הה"א לא נשמעת, ונקרא עֹנָה²⁹.

ט"ו ל"ב: וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקוֹשֵׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשֵּׁבִי - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיבת עֲצִים, שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר³⁰ שבתיבת אִישׁ, ומהרביע שבתיבת וַיִּמְצְאוּ, שאם לא יפסיק כראוי ישמע שמצאו איש שקושש עצים בשבת, אך לא שמצאוהו בשבת, בעוד שפירושו שביום השבת מצאוהו מקושש עצים.

ט"ו ל"ג: וְאֵל כְּלִי-הָעֵדָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים וְאֵל-כָּל הָעֵדָה.

ט"ו ל"ד: וַיִּנְיחוּ - היו"ד בפתח, והנו"ן דגושה. והוא לשון עזיבה. והקורא נִינְיָחוּ בקמץ ורפה³¹, יתכן שמשנה משמעות ללשון מנוחה³².

מִהִיעָשָׂה - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים מִהִיעָשָׂה.

מאיילא (אם אָרַץ מִאֲפִלָּה, ירמיה ב' ל"א), ומוכח שניגונו דומה, ולכן המאיילא יכול לשמש תחליף לטפחא לגבי התביר. וכן כתב ברויאר (טעמי המקרא עמוד 106) שניגון המאיילא דומה לניגון הטפחא.

³⁰ הקושי בזה הוא אצל האשכנזים שמחלקים בין הגיית התי"ו הרפה לדגושה, והגיית התי"ו הרפה דומה אצלם להגיית שי"ן שמאלית. אך באמת בהגייה המקורית של התי"ו הרפה, אין קושי להגות שי"ן בשווא נח לפני האות תי"ו. ועיין מש"כ לעיל הערה ד'.

³¹ משום כלל הדומות. וענין זה מבואר בגליון פרשת וארא תשע"ה הערה י"ב.

³² וכתב רד"ק (מכלול כ"ו ע"ב) שהה"א היתה ראויה להיות במפיק, אלא שנחה כמו שמצאנו פעמים נוספות שראוי להיות במפיק ונשמט המפיק (כגון: וַתִּמְאָרְגְּהָ בְחֶמֶר, שמות ב' ג'). לְמֶן הַיּוֹם הַנִּסְדָּה, שם ט' י"ח. וַיִּקְרָא לָהּ נָחָה, במדבר ל"ב מ"ב. ועוד). ולפי זה הקורא כאן עֹנָה במפיק, לא שינה משמעות.

³³ בבית יוסף (או"ח סימן כ"ה) כתב שאין בזה שינוי משמעות, ובלבוש (שם סעיף ז') כתב שלא דק ויש בזה שינוי משמעות. ובאחרונים שם (מור וקציעה, מחזיק ברכה, ועוד) האריכו לדון בזה, ואכ"מ.

³⁴ כבישעיה כ"ח י"ב: זאת הַמְנוּחָה הַנִּיחֹחַ לְעֵינַי. וכן בדברים ג': עד אֲשֶׁר יָגִישׁ לְאֲזִיכָם קָחָם.

ט"ו י"א: **קָכָה יַעֲשֶׂהָ** / (קָכָה יַעֲשֶׂהָ)

היו"ד רפה – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ו ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח
ס"ט ס"י ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח, א"ב א"ד א"ז א"ט. ~ ובדפוסים:
מק"ג, רא"פ, לטריס, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתב עין הקורא בשם מחצית הספרים.
היו"ד דגושה – בכתבי היד: א"א א"ג א"ה א"ו א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה,
גינצבורג^מ, קורן. ~ וכן כתב עין הקורא בשם מחצית הספרים.^מ

ט"ו ל"ח: **וְנִתְּנוּ** / (וְנִתְּנוּ)

הנו"ן במרכא – בדפוס: ברויאר. ~ וכן נכון לפי כללי הטעמים.
הנו"ן במתג – בדפוסים: מק"ג, רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קסוטו, קורן.

ט"ו ל"ט: **וְלֹא־תִתְּרוּ** / (וְלֹא־תִתְּרוּ)

במקף גרש – בכתבי היד: ט"א ס"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה
ס"ט ס"י ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז ס"ח, א"א א"ד. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ,
לטריס, קסוטו, ברויאר.
בקדמא גרש – בכתבי היד: א"ג א"ה א"ו א"ט א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, גינצבורג,
קורן. ~ וכן כתב בעין הקורא בשם רוב הספרים.

^מ ובגליון כתב שבספרים אחרים היו"ד רפה.

^מ ענין חילוף זה מבואר בגליון פרשת שמות תשע"ה הערה ל"ז.

³ ע"פ כללי הטעמים, כאשר בא תביר ללא טעם משרת לפניו, ויש עמו בתיבתו
מקום הראוי למתג, ובין מקום המתג לתביר יש שווא בלבד, יבוא מרכא במקום
הראוי למתג (כלל זה מובא בדקדוקי הטעמים, סעיף 20. רבינו תם, שיר אלוקים
לי מגן על כללי הטעמים. רד"ק, עט סופר ל"א ע"ב. טעמי המקרא המיוחס לר'
יהודה בן בלעם, פרק לדבר על י"ב טעם, שער התביר. ר' משה הנקדן, דרכי הנקוד
והנגינות, שער הנגינות, טעם תביר. ובעוד מדקדקים).
ובכתבי היד אכן מוטעם במקומות אלו במרכא, כראוי ע"פ כללי הטעמים, אך
מחמת שבכתבי היד יש דמיון רב בין מרכא למתג וההבדל ביניהם כמעט ואינו
מורגש, טעו מדפיסים רבים והדפיסו במתג במקום במרכא (ובדפוסים ההבדל
ביניהם ניכר, שמתג הוא קו ישר, ומרכא הוא קו מעוגל נוטה לשמאל).
ורו"ה הביא כלל זה בספרו משפטי הטעמים (דף כ"ו ע"ב), אך למרות זאת
בחומשים שהדפיס הטעים במתג ולא במרכא, כמקובל בדפוסים שלפניו.
לענין מעשה, כיון שכלל זה ברור ומוסכם, ואף בכתבי היד הטעו כן, ומקור
ההטעמה במתג בטעות בלבד, אין ספק שיש להטעים במרכא ולא במתג. ואכן
בתנ"ך ברויאר הדפיס במקומות אלו במרכא ולא במתג.